

Daniel Katz

Amikor nagyapám
átsíelt Finnországba

MAGVETŐ
KIADÓ **70**

A mű eredeti címe:
Daniel Katz: *Kun isoisä Suomeen hiihti*

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Werner Söderström Osakeyhtiö,
Porvoo-Helsinki, 1969

© Daniel Katz, 1969
First published in Finnish with the original title
Kun isoisä Suomeen hiihti by Werner Söderström Ltd
(WSOY), Helsinki, in 1969
Hungarian translation published by arrangement
with Bonnier Rights Finland

Hungarian translation © Gombár Endre 1972, 2025

Pontosan tíz évvel azután, hogy Benno elvette nagyanyámat feleségül, kirobbant az első világháború, minden háborúk közt talán a legsztelenebb. Ennek a két eseménynek okozati összefüggése véleményem szerint még nincs eléggé felderítve. Nekem megvannak a magam magyarázatai e dolgok okozati összefüggéséről, de mindössze egy csomó hipotézist tudnék előadni, melyek noha önmagukban érdekesek, mégis bizonyíthatatlanok. Azt az állítást viszont megkockáztatom, hogy okozati összefüggés volt, és tulajdonképpen most is van, attól függően, milyen szempontból nézzük a dolgokat. Arra, hogy ez az összefüggés miféle, milyen irányú és milyen jelentékeny, most ne térjünk ki. Megállapítom csupán, hogy nagyapa és nagymama házassága a gyerekeknek (és később az unokáknak) tulajdonképpen ugyanannyit jelentett, mint az emberiségnek a matriarchátusból a patriarchátusba való átlépése. Az anyai szeretet feltétel nélküli, mindent oltalmazó és minden gyarapodást elősegítő; és miután feltétel nélküli, nem lehet ellenőrizni. A patriarchális korban (gondoljunk csak akár Vilmos császárra vagy II. Miklós cásra és 1914-re) az anyát letaszították trónjáról, és az apa lett a Legfőbb

Lény a vallásban és a társadalomban egyaránt. Az apa? Inkább úgy fogalmaznám, hogy apánk földje, maga a Haza változott ezzé a Legfőbb Lénnyé. A hazaszeretet jellegéhez az is hozzátartozik, hogy a Haza követeléseket állít, törvényeket és rendeleteket hoz, és hogy a fiai iránti szeretete attól függ, hogy azok miképpen teljesítik kívánságait. Ebben a megvilágításban talán jogunk van azt állítani, hogy Benno fent említett ténykedése, vagyis a házasságkötés, az első világháború kitörése szempontjából éppen olyan jelentőséggel bírt, mint amilyen mértékben a szarajevói lövés hatott Benno gyermekeinek és unokáinak életére.

A történelemkönyveket idézem: 1914. június 28-án egy boszniai forradalmár, aki a szerb hivatalos szervek tudtával működő, Fekete Kéz nevű titkos társaság tagja volt, megölte a Habsburg trónörökös, Ferenc Ferdinándot egy szarajevói utcán. A hír rettenetesen megrázta az egész világot, a tőzsdék csődbe jutottak, az pedig, ami ezután történt, Bennót is elképesztette: Ausztria–Magyarország hadat üzent Szerbiának, Németország hadat üzent Oroszországnak, és miután meg volt győződve arról, hogy Franciaország mindenképpen Oroszország oldalán száll hadba, sietve megüzente a hadat Franciaországnak is; Anglia némi habozás után Németországnak üzent hadat, mert a háborúba be kellett szállni, kerül, amibe kerül; Törökország Angliának és Franciaországnak üzent háborút, Románia fej vagy írás alapon mély megvetéséről biztosította

Bulgáriát, amely azon nyomban hátat fordított Görögországnak, melynek viszont már régóta Törökország volt a begyében...

A Finn Nagyhercegséget elkerülte a háború, néhány kisebb nemzetiség kivételével, ezek között voltak a finnországi zsidó férfiak, legtöbbje már vagy kiszolgált, vagy pedig éppen szolgálatát töltötte a cári hadseregben, és orosz állampolgárságú volt, valójában azon egyszerű oknál fogva, hogy a finn parlament nem tartotta finn állampolgárságra érdemesnek.

Benno nagypapa elbúcsúzott nagymamától és három gyermekétől a helsinki pályaudvaron, és megígérte, hogy legkésőbb 5675-ben* hazatér.

– Ó, Gewalt, hát csak jövőre?! – kiáltott fel Wera nagymama, és összecsapta a kezét. – Mi lesz mivélünk? Hogy fogok én boldogulni három gyerekkel, mikor már a negyedik is útban van?

– Hogyhogy a negyedik? – kérdezte rögtön Benno.

– Ahogy mondom. Hiszen három már most is van, az ám...

– Ezt én nem tudtam – védekezett Benno.

– Gondolod, hogy hazudok? Azt hiszed, hogy szabad kezet akarok biztosítani magamnak, vagy mi a csuda? – tüzelt a nagymama.

– Dehogy gondolom. Ne haragudj.

– Már késő – duzzogott Wera. – Mért nem mentél egy kis időre Amerikába, mint Wulf Blonder?

* Zsidó időszámítás szerint; i. sz.: 1915-ben

– Mi haszon lett volna belőle, ha szabad kérdeznem? – replikázott Benno. – A háború akkor is kitört volna. A gyerek is ugyanúgy megszületne. A halál azt viszi el, akit akar. Az emberek sajnos bolondok. Mindig eszembe jut az a lengyel közmondás, amit az a Blonder hajtogatott, valahányszor részeg volt: Dziecko jest nie tyłko niskie, lecz również male. Aztán mégis elsőnek...

– Hát az meg mit jelent? – kérdezte Wera unottan.

– Mit tudom én? De vajon szeretem-e a cárt? Ki az ördög gondolhatja ezt komolyan?

– Miért? Hát van, aki komolyan gondolta? – álmélkodott Wera.

– Hát legalábbis úgy tűnik. Nézz csak körül. Itt vagyok indulás előtt a többi idiótával. Pedig a cárt tényleg nem szeretem. Nem felejtettem el a kisi-nyovi pogromokat. Hát talán kegyes volt hozzánk Oroszország? Könnyű erre válaszolni. Oroszország nem volt kegyes hozzánk. Elnyomott bennünket ősidők óta. Mindettől függetlenül én most a cári hadsereg lovas kornétása vagyok...

– Kerek fejű és görbe lábú – tette hozzá Wera.

– Hogy jön ez ide? – dörögte Benno. – Mind-egy, akárhogy is volt, megszökni nem fogok. Nem szokásom.

– Gyere vissza, apu! – kiáltott fel Arje, jövődó apám, és sírva fakadt.

– Hiszen még el sem mentem, kisember – nyugtatgatta Benno, megsimogatta Arje fejét, aztán

Werához fordulva így szólt: – Ami azt illeti, hogy nélkülem nem boldogulsz, ezt te se hiheted komolyan. Kártyázni fogsz a fehérnépekkel, mint eddig is, reggelente elzavarod a gyerekeket az iskolába, csomagokat küldesz nekem, és nem veszíted el a fejed. Ha pénzgondjaid lesznek, zálogba adod a zongorát. Egyébként nem felejtetted el becsomagolni a trombitámat?

Wera biztosította róla, hogy kifényesítette a trombitáját, és becsomagolta a hátizsákba, de Benno meg akart győződni a dologról, elkezdett kotorászni a borjában, és nemsokára meg is találta hangszerét a gyapjúzoknik között.

– Itt vagy, öreg cimborám az orosz–japán háborúból...

– De hiszen te nem is voltál abban a háborúban – emlékeztette Wera.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.

www.magveto.hu
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2025-ben,
a nyomda alapításának 143. esztendejében
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető Balla László vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Turi Tímea
Kézirat-előkészítő Molnár Eszter Edina
Korrektor Ruttkay Helga
A borítót Németh Márton,
a kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9429
Minion betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4585-5
ISSN 0324-5713